

СУЧАСНІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОЛОГІЧНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ АГРАРНИХ КОРПОРАЦІЙ

Постановка проблеми. Корпорації як різновид об'єднань в галузі агропромислового виробництва сприятимуть його відродженню на якісно новій основі шляхом розбудови конкурентоспроможної галузі, здатної забезпечити продовольчу безпеку, реалізацію експортного потенціалу країни та виведення її на рівень найбільш розвинутих в аграрному відношенні країн. Створення й розвиток корпорацій в АПК спрямовані на структурну перебудову економіки та забезпечення стійкого зростання обсягів валового внутрішнього продукту.

Сьогодні великі корпорації стали фактично приватними урядами. Вони впливають на економічне, політичне, екологічне, соціальне становище багатьох країн. Майже 10% корпорацій у світі дають 80% обсягу реалізації продукції та послуг і 90% прибутку [1, с. 10]. Відсутність комплексної правової структури корпоративного управління в Україні робить концентрацію власності ефективнішою [2, с. 12 — 13], оскільки це найкращий спосіб, у який власники можуть гарантувати управління фірмами в їхніх інтересах.

В Україні найбільш високий рівень концентрації агровиробництва спостерігається в дочірніх підприємствах промислово-фінансових груп та транснаціональних компаній, але робота цих компаній не завжди відрізняється комплексним підходом до проблем села. Приклади найбільш успішного інвестування в аграрному секторі економіки демонструють можливість отримання значного синергічного ефекту, особливо в умовах урбанізованих регіонів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Трансформація сільського господарства в агробізнес є тенденцією глобалізації, а тому — неминучий для України процес. Специфіка агробізнесу полягає в зміні природних факторів за рахунок індустріалізації виробництва за умов його концентрації. Цей процес, поряд із централізацією виробництва і капіталу, торкнувся більшості країн, навіть з відсталою аграрною економікою. Найпопулярнішим на території СНД видом агробізнесової структури є конгломерація в формі агрохолдингів [3, с. 164; 4; 5; 6, с. 1].

Каталізатори корпоратизації — подальший розвиток фондового ринку та поширення різних видів корпоративної форми організації бізнесу, в т. ч. в агропромисловому виробництві держави [5, с. 21; 7, с. 14 — 16; 8, с. 41]. У сучасних умовах членства

України в СОТ потребують вирішення проблеми розвитку конкурентоспроможних організаційно-правових форм в АПК, у першу чергу — аграрних корпорацій, як найбільш адаптованих до жорстких конкурентних умов глобального характеру. Це обумовило актуальність прогнозування їх розвитку та структури.

Мета статті — дослідити перспективи розвитку корпоративних структур в аграрному секторі Луганської області з урахуванням екологічної й соціальної їх спрямованості.

Основний матеріал дослідження. Створення й функціонування корпорацій в аграрному секторі України сприятиме розвитку середнього малого бізнесу, підвищенню зайнятості, економічному зростанню та оздоровленню економіки в цілому, збільшенню податкових надходжень в бюджет за рахунок розвитку виробництва конкурентоспроможних товарів, зменшенню залежності від імпорту.

Корпорація є зараз існуючою формою підприємницької діяльності. Її власниками вважаються акціонери, що мають обмежену відповідальність у розмірі свого внеску в акціонерний капітал корпорації. Весь прибуток корпорації належить її акціонерам. Виокремлюють дві його частини. Одна частина розподіляється серед акціонерів у вигляді дивідендів, інша — це нерозподілений прибуток, що використовується на реінвестування. Функції власності та контролю поділені між акціонерами (власниками акцій) і менеджерами.

Переваги корпорації є досить зрозумілими.

По-перше, корпорація є найефективнішою формою організації підприємницької діяльності з огляду на реальну можливість залучення необхідних інвестицій. Саме через ринок цінних паперів (фондову біржу) вона може об'єднувати різні за розмірами капітали великої кількості фізичних і юридичних осіб для фінансування сучасних напрямків науково-технічного й організаційного прогресу, нарощування виробничого потенціалу.

По-друге, потужній корпорації значно простіше постійно збільшувати обсяги виробництва або послуг. Це дає добру можливість отримувати постійно зростаючий прибуток.

По-третє, кожний акціонер як співвласник корпорації несе лише обмежену відповідальність (за банкрутства фірми він втрачає тільки вартість своїх акцій). Важливо й те, що окрема особа може зменшити свій

Рис. 1. Перспективні напрямки діяльності аграрної корпорації

власний фінансовий ризик, якщо купуватиме акції кількох корпорацій. Кредитори можуть надати претензії лише корпорації як юридичній особі, а не окремим акціонерам як фізичним особам.

По-четверте, корпорація — це організаційно-правове формування, яке може функціонувати дуже тривалий період (постійно), що створює необмежені можливості для перспективного розвитку.

Корпоративна форма організації підприємницької діяльності, як і всі інші, має відповідні недоліки:

1. Спостерігаються певні розбіжності між функціями власності і контролю, що негативно впливає на необхідну гнучкість оперативного управління корпорацією. Розподіл функцій власності та контролю може призвести до виникнення соціальних суперечностей (конфліктів) між менеджерами й акціонерами корпорації.

2. Корпорація сплачує більші податки в розрахунку на одиницю отриманого прибутку, ніж інші організаційні форми бізнесу, адже оподаткуванню підлягає спочатку отриманий корпорацією прибуток, а потім — дивіденди акціонерів, тобто фактично існує проблема подвійного оподаткування.

3. У корпоративній формі бізнесу існують потенційні можливості для зловживань з боку посадових осіб. Наприклад, керівництво корпорації може організувати емісію акцій для покриття збитків, спричинених безгосподарністю певних структурних ланок.

Для підвищення роботи аграрних корпорацій нами пропонується в сферу їх інтересів включити саме ефек-

тивне співіснування, взаємодоповнення й отримання синергійного ефекту не тільки від взаємодії II і III сфер АПК, а й від I і IV її сфер. Це можливо через спрямованість за перспективними напрямками діяльності аграрної корпорації (рис. 1).

I сфера АПК — виробництво засобів виробництва: хімічні засоби, технічні засоби, насіння і посадковий матеріал, технології, виробництво біопалива та електроенергії з альтернативних джерел, будівельні матеріали тощо.

II сфера АПК — сільське господарство:

1) рослинництво: вирощування продовольчих культур, в т.ч. за технологією органічного, екологічного землеробства, вирощування кормових, лікарських, декоративних культур, непродовольчих технічних культур (медоносних для виробництва біопалива, фармакології, косметології тощо), культур на насіння.

2) тваринництво: виробництво продукції тваринництва, в т.ч. за технологією органічного, екологічного тваринництва; племінна справа.

3) боротьба з ерозійними процесами (робота щодо лісосмуг, лісів, схилівих земель, ярів, осушення, зрошення тощо).

III сфера АПК — зберігання, транспортування, переробка, торгівля: зберігання продукції АПК, в т.ч. у вигляді послуг; транспортування будь-якої дозволеної продукції в будь-яких межах, в т.ч. у вигляді послуг; переробка молока, м'яса, зерна, соняшника, яєць тощо, в т.ч. на давальницькій основі; фасування продуктів переробки молока, м'яса, зерна, соняшника, яєць тощо,

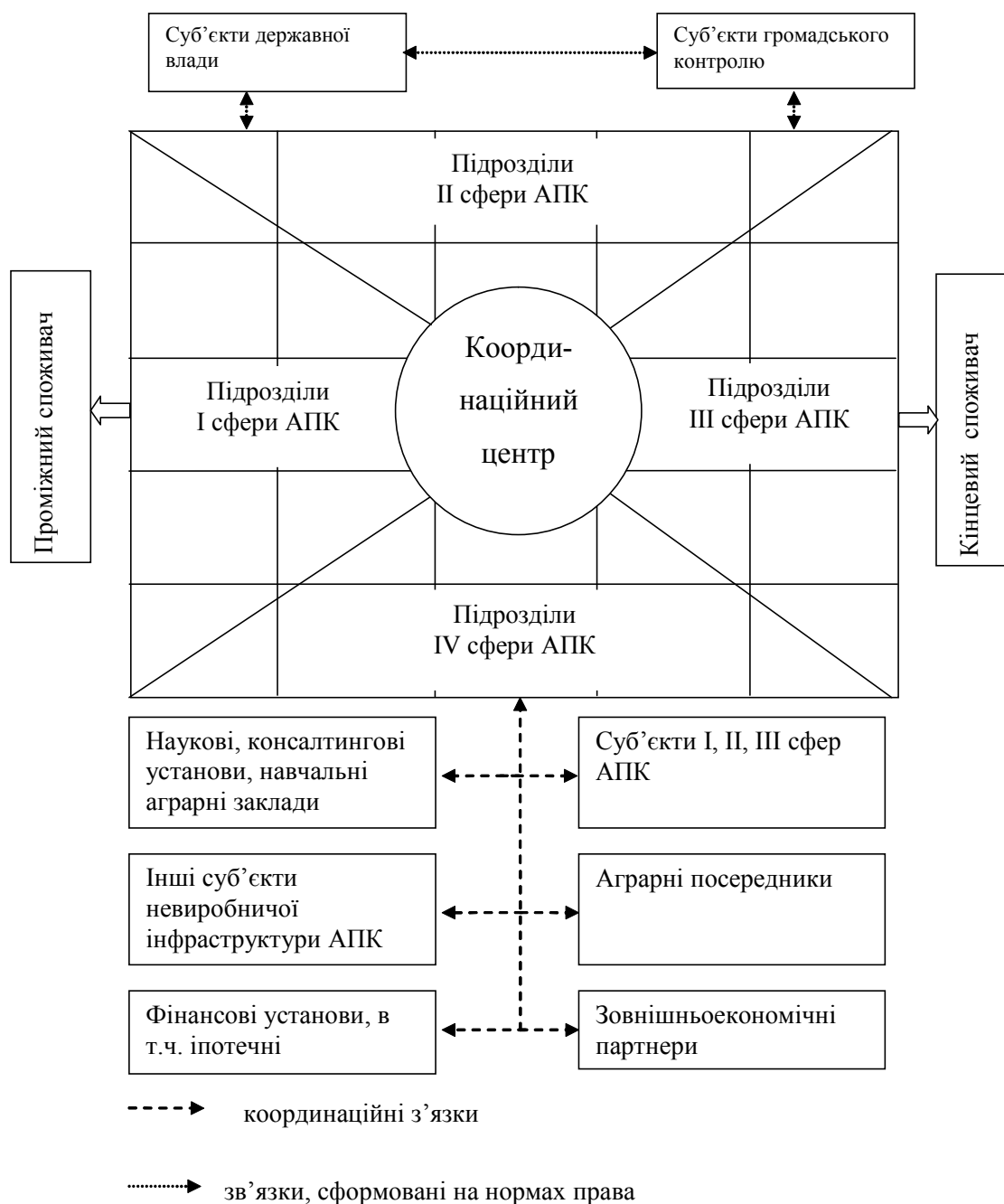

Рис. 2. Перспективна регіональна модель аграрної корпорації

зокрема у вигляді послуг; реклама власної продукції, особливо екологічної та переробки, реклама неконкуруючих товарів інших виробників на транспорті, будівлях, спецодязі, продукції тощо; утримання торговельних баз, зокрема за рядом позицій, орієнтованих на експорт; торгівля в роздріб, в т.ч. через систему фірмової торгівлі (продовольчі та супутні товари, зоомагазини) та супермаркети (власні та орендовані площі) тощо.

IV сфера АПК — невиробнича інфраструктура: готельний бізнес (в ареалах розташування відділень корпорації); зелений туризм; підвищення кваліфікації та пере-

кваліфікація кадрів; розвиток системи лазне-прачечного обслуговування; фінансування об'єктів сільських фельдшерсько-акушерських пунктів; фінансування сільських закладів освіти, культури, спорту; фінансування об'єктів ЖКГ — газо-, водо-, теплопостачання за енергозберігаючими технологіями; транспортна і дорожня інфраструктура; власна мережа громадського харчування.

Підсумовуючи вищесказане, можна запропонувати власну розробку перспективної моделі аграрної корпорації (рис. 2).

Задачі суб'єктів державної влади та суб'єктів гро-

мадського контролю, зображені на схемі моделі, — в нейтралізації виявлених і систематизованих нами негативних (і стимулюваних позитивних) характеристик аграрних корпорацій. З цими суб'єктами в аграрних корпораціях зв'язки побудовані на нормах права.

Координаційні зв'язки спостерігаємо в наукових, консалтингових установах, у навчальних аграрних закладах, в інших суб'єктах невиробничої інфраструктури АПК, фінансових установах, в т.ч. іпотечних, суб'єктах I, II, III сфер АПК, аграрних посередників, зовнішньоекономічних партнерів.

Субординаційні зв'язки — у координаційному центрі з підрозділами I, II, III, IV сфер АПК. Прямі та зворотні зв'язки аграрна корпорація відповідно формує без посередників зі споживачами.

Висновки і пропозиції.

Запропонована власна розробка перспективної моделі регіональної аграрної корпорації в кінцевому підсумку може стати й національною корпорацією, і ТНК. Крім економічних, за нашими дослідженнями, рекомендовані заходи матимуть значний позитивний екологічний та соціальний ефекти.

Диверсифікація діяльності, замкнутий цикл виробництва та соціальна спрямованість цієї моделі аграрної корпорації дає підстави говорити про можливість отримання вищезазначених позитивних наслідків від її функціонування та визнати це функціонування довготривалим, а аграрну корпорацію — конкурентоспроможною.

Література

1. **Небава М. І.** Теорія корпоративного управління: вузлові питання : навч. посіб. / М. І. Небава. — К. : ЦНЛ, 2004. — 295 с. 2. **Корпоративне управління в Україні в сучасних умовах** / Б. Лессер, І. Бондарчук, З. Борисенко та ін.; за заг. ред. І. Розпуненка та Б. Лессера. — К. : Вид-во «К.І.С.», 2004. — 306 с. 3. **Білоченко А. М.** Корпоративний механізм залучення фінансових ресурсів в агропромислове виробництво : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.06.01 / А. М. Білоченко. — К., 2003. — 20 с. 4. **Кириленко І. Г.** Про хід реформування та заходи щодо поліпшення ситуації на селі / І. Г. Кириленко // Економіка АПК. — 2003. — № 1. — С. 3 — 11. 5. **Соловьєв Н. Ф.** О концентрации производства и размерах сельскохозяйственных предприятий / Н. Ф. Соловьєв // Вісник ХНАУ. Серія «Економіка АПК і природокористування». — 2004. — № 8. — С. 10 — 25. 6. **Парсяк В. Н.** Формування корпоративних відносин в системі малого підприємництва : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. екон. наук : спец. 08.06.01 / В. Н. Парсяк. — К., 2004. — 32 с. 7. **Мельник Л. Ю.** Концентрація виробництва в сільському господарстві: тенденції і перспективи / Л. Ю. Мельник, П. М. Макаренко // Економіка АПК. — 2002. — № 2. — С. 11 — 17. 8. **Горлов С.** Аграр-

ная сфера США: состояние и перспективы развития / С. Горлов // АПК: экономика, управление. — 1999. — № 9. — С. 41 — 44.

Ільїн В. Ю. Сучасні соціально-екологічні напрями розвитку аграрних корпорацій

У статті досліджено перспективи розвитку корпоративних структур в аграрному секторі Луганської області, зокрема проаналізовано галузеві особливості створення об'єднань підприємств корпоративного типу в АПК; визначено пропорції розподілу в них складових валового доходу, операційних витрат та чистого прибутку з метою підвищення екологічної й соціальної спрямованості розвитку аграрних корпорацій. Запропонована власна розробка перспективної моделі регіональної аграрної корпорації соціально-екологічної спрямованості.

Ключові слова: соціально-екологічні напрями, аграрні структури, організаційно-правові форми, корпорація, інтенсифікація сільського господарства, ефективність.

Ильин В. Ю. Современные социально-экологические направления развития аграрных корпораций

В статье исследованы перспективы развития корпоративных структур в аграрном секторе Луганской области, в частности проанализированы отраслевые особенности создания объединений предприятий корпоративного типа в АПК; определены пропорции распределения в них составляющих валового дохода, операционных расходов и чистой прибыли с целью повышения экологической и социальной направленности развития аграрных корпораций. Предложена собственная разработка перспективной модели региональной аграрной корпорации социально-экологической направленности.

Ключевые слова: социально-экологические направления, аграрные структуры, организационно-правовые формы, корпорация, интенсификация сельского хозяйства, эффективность.

Ilyin V. Y. Modern social-and-ecological directions of development of agrarian corporations

In the article research of prospect of development of corporate structures in the agrarian sector of the Lugansk area, in particular the of a particular branch features of creation of associations of enterprises of corporate type are analysed in АПК; the proportions are certain in them constituents of gross profit, operating charges and net income, with the purpose of increase and social orientation of development of agrarian corporations. Own development of perspective model of regional agrarian corporation is offered socially to the ecological orientation.

Key words: social-and-ecological directions, agrarian structures, legal forms, corporation, intensification of agriculture, efficiency.

Стаття надійшла до редакції 27.04.2010

Прийнято до друку 30.04.2010